

סטודנט או חבר - קשרי מרצים וסטודנטים באמצעות רשת חברתית מקוונת בישראל

יובב עשת

המכללה האקדמית גליל מערבי והמכללה האקדמית צפת

תקציר

סטודנטים במאה העשרים ואחת משתמשים בטכנולוגיות של העולם הווירטואלי על מנת לתקשר, לבטא רעיונות ולשמר קשרים חברתיים שקיימים מחוץ לרשת האינטרנט. מחקר זה נועד לבדוק האם קיימת מגמה של יצירת קשרים בין סטודנטים למרצים במוסדות אקדמיים בישראל, באמצעות רשתות חברתיות מקוונות. שאלון מובנה הועבר תחילה בשנת 2010 ושנית בשנת 2015. בכול שנה השיבו 250 סטודנטים לתואר ראשון במדעי החברה במכללות אקדמיות בצפון מדינת ישראל. הממצאים מראים כי מרבית הסטודנטים שהשתתפו במחקר, לא נמצאים בקשר עם המרצים שלהם ברשת חברתית מקוונת אלא יוצרים עימם קשר באמצעות דואר אלקטרוני או בשעות הקבלה. במהלך חמש השנים חלה עלייה במספר החברים ברשת חברתית שיש לסטודנטים ובמספר הסטודנטים שנמצאו בקשר באמצעות רשת חברתית עם איש סגל כלומר מתרגל או מרצה. מסקנת המחקר הנוכחי היא שהסטודנט הישראלי במכללות אקדמיות מעדיף שהכלי החברתי Facebook ישמש כרשת חברתית אישית, שאינה מערבת בעלי סמכות מתחום הלימודים ואשר אינה קושרת אותו אל מוסד הלימודים בו הוא לומד וזאת בניגוד לממצאיהם של מחקרים שנערכו בארצות הברית.

מילות מפתח: רשתות חברתיות, קשר סטודנט - מרצה, קהילה וירטואלית.

רשתות חברתיות מהוות כלי תקשורת חדשניים אשר משנים את שיטות האינטראקציה החברתית המסורתיות (Jiang et al., 2013). צעירים ובתוכם גם סטודנטים משתמשים בטכנולוגיות של העולם הווירטואלי על מנת לתקשר, לבטא רעיונות, לשמר קשרים חברתיים שקיימים מחוץ לאינטרנט (Chayko, 2012), ליצור קשרי חברות (Muscanell & Guadagno, 2012) וגם על מנת לתקשר עם מרצים (Chen & Bryer, 2012). Facebook היא אחת הרשתות החברתיות הפופולאריות ביותר, ומונה למעלה מ-1.4 מיליארד חברים ברחבי העולם (www.facebook.com). גילם של יותר ממחצית המשתמשים ברשת חברתית Facebook נע מ-18 עד 25 שנים (Dyson et al., 2015).

מחקרים רבים מראים כי למעורבותם של סטודנטים בפעילויות, מעבר לשעות הלימוד בכיתות ואינטראקציות עם תלמידים אחרים ועם צוות ההוראה, השפעה ניכרת על הישגיהם האקדמיים של הסטודנטים ועל שביעות רצונם הכללית מהלימודים (Helou & Rahim, 2014). כמו כן, נמצא כי קיימת אינטראקציה חיובית בין קשר לא פורמאלי של מרצים עם סטודנטים ובין הישגים אישיים, חברתיים ואינטלקטואליים של הסטודנטים (Barczyk & Duncan, 2013). מרבית הסטודנטים (94%) והמרצים (57%) בארה"ב מתחברים לפייסבוק לפחות פעם בחודש (Sugimoto et al., 2015). בנוסף Acar (2013) מצא כי 30% מהמרצים במכללות בארה"ב נמצאים בקשר עם הסטודנטים שלהם באמצעות הרשת החברתית פייסבוק. Mendez et al (2009) מצאו, כי סטודנטים בארה"ב נוטים לבחור קורסים לאחר שעיינו בדף הפרופיל של המרצה בפייסבוק. יותר ממחצית הסטודנטים שהשתתפו במחקרם

דיווחו כי במידה והם אוהבים את דף הפרופיל של המרצה, סביר כי יירשמו לקורס שלו, ולהיפך, יותר ממחצית מהסטודנטים דיווחו, כי לא יירשמו לקורס של מרצה שהם לא אוהבים את דף הפרופיל שלו בפייסבוק. בנוסף, המחקר הראה כי הישגיהם האקדמיים של הסטודנטים הנמצאים בקשר עם המרצים שלהם בפייסבוק הינם גבוהים יותר מאלה שאינם בקשר עם המרצים שלהם ברשת חברתית וירטואלית.

הסיבה לקשר שבין הצלחת סטודנטים בלימודים לבין האינטראקציה שלהם עם המרצים בפייסבוק אינה ברורה עדיין. ניתן להניח, כי פרט לכך שאינטראקציה עם מרצה ברשת חברתית וירטואלית מעבר לשעות הפעילות משפיעה לטובה על הישגיהם האקדמיים של הסטודנטים (Sleigh, Smith & Laboe, 2015; Sarapin & Morris, 2013), מרצים יסכימו להיות חברים בפייסבוק של סטודנטים מוכשרים מבחינה אקדמית ופחות של אלה שהישגיהם האקדמיים נמוכים. סיבה נוספת יכולה להיות נעוצה בכך שסטודנטים מצליחים יותר ירגישו נוח יותר להיות חברים של מרצים ברשת חברתית כמו לדוגמה בפייסבוק, מאשר סטודנטים פחות מצליחים (Sleigh, Smith & Laboe, 2013; Mendez et al., 2009). המחקר נועד לבדוק האם סטודנטים ישראליים יוצרים קשרים עם מרצים במוסדות אקדמיים באמצעות רשתות חברתיות מקוונות?

שיטה

שאלון מובנה הבנוי מ-46 שאלות הועבר לסטודנטים הלומדים תואר ראשון במדעי החברה בשתי מכללות אקדמיות בצפון מדינת ישראל. תשובות לשאלות העמדות היו בסולם בעל 4 דרגות, שגעו מרמה 1 (כלל לא מסכים) ועד רמה 4 (מסכים מאוד). מספר המשיבים בשנת 2010 היה 250 ובשנת 2015 היה 250, כלומר, סך כל המשיבים הינו 500 סטודנטים.

ממצאים

ממצאי המחקר מראים, כי מרבית הסטודנטים (n=207, 83%) בשנת 2015 חברים ברשת חברתית וזאת לעומת 70% (n=176) בשנת 2010. רוב מוחלט (n=402, 96%) מבין אלו החברים ברשת חברתית חברים ברשת Facebook, ובנוסף 4% ברשתות שונות כגון MySpace, hi5, Instagram ו-Twitter.

בעקבות המעבר לשימוש באפליקציה של הרשת החברתית בטלפונים חכמים זמינות הסטודנטים עלתה בצורה משמעותית. בעוד שבשנת 2010 הסטודנטים התחברו כשלוש פעמים ביממה ושהו במוצע באתר כשעתיים וחצי ביום, בשנת 2015 מרבית הסטודנטים מדווחים שהם כלל לא מתנתקים, נכנסים לאתר כ-15 פעמים ביממה ושהים במוצע באתר כחמש שעות.

טבלה 1. פעילות הסטודנטים ברשת החברתית

שנת 2015	שנת 2010	זמינות
15 פעמים (זמינות תמידית)	3 פעמים	מספר כניסות לאתר ביממה
5 שעות	2.5 שעות	שהייה באתר ביממה
413 חברים	200 חברים	מספר חברים
7 קבוצות	11 קבוצות	חברות בקבוצות
1.38 פעמים	1.29 פעמים	חסימת פרופיל של חבר

בדומה למחקרם של Mendez et al. (2009) לא נמצאו הבדלים במאפיינים הדמוגרפיים בחברות ובתדירות השימוש ברשת הפייסבוק, מבחינת מגדר (גברים / נשים), דת (יהודי / מוסלמי / נוצרי) או רמת דתיות (חילוני / מסורתי / דתי). כמחצית (47%) מהסטודנטים החברים בפייסבוק נרשמו לרשת על מנת לשמור על קשר עם חברים או ליצור חברים חדשים במוסד הלימודים ולשמור על קשר עמם (49%). כאשר סטודנטים מחוברים לפייסבוק הם מסתכלים בתמונות (76%), כותבים הודעות (71%),

קוראים הודעות (56%), מעלים תמונות לאתר (52%), משחקים (37%) או מתפעלים קבוצה שהם פתחו באתר (9%).

מרבית הסטודנטים שהשתתפו במחקר (87%) לא נמצאים בקשר עם המרצים שלהם ברשת חברתית מקוונת ויוצרים עימם קשר באמצעות דואר אלקטרוני (97%) או בשעות הקבלה (53%). כמות הסטודנטים שמתחברים לרשת חברתית במהלך שיעור אקדמי גדלה פי שלושה, מ-22% בשנת 2010 ל-67% בשנת 2015. לא נמצא קשר בין ההישגים האקדמיים של הסטודנטים למספר החברים שלהם ולהיותם בקשר עם מרצים ברשת.

טבלה 2. קשרי מרצים וסטודנטים באמצעות רשת חברתית מקוונת בישראל

שנת 2015	שנת 2010	זמינות
13%	8%	חברות באתר עם מרצה / מתרגל
67%	22%	נכנס לרשת חברתית במהלך שיעור
37%	62%	אצפה בפרופיל המרצה לפני הקורס
33%	40%	אקח קורס אם אהבתי את פרופיל המרצה

בניתוח עמדות הסטודנטים כלפי הפייסבוק ככלי לאינטראקציה חברתית עם מרצים ועם מוסד הלימודים עלו מספר סוגיות. ראשית כחמישית (19%) מכלל הסטודנטים סבורים שסטודנטים יצליחו יותר בלימודים אם יהיו חברים של חברי הסגל האקדמי בפייסבוק. שנית מרבית הסטודנטים (84%) סבורים שאין זה הולם שמרצה ישתמש בפייסבוק בכדאי לבדוק פרטים על הסטודנט, מבין אלו שהם חברים של מרצים 73% סבורים שזה לא הולם שהוא ישתמש ברשת כדי לבדוק עליהם פרטים. שלישית חל שינוי בתחושתם של הסטודנטים לגבי הקשר שבינם למוסד הלימודים באמצעות הפייסבוק, מציון 42 מתוך 100 בשנת 2010 לציון 73 מתוך 100 בשנת 2015, והם חשים כי ישנה קהילה אותנטית של מוסד הלימודים בפייסבוק, מציון 48 מתוך 100 בשנת 2010 לציון 72 מתוך 100 בשנת 2015.

מסקנות

מסקנת המחקר הנוכחי היא שלא חל שינוי בעמדה הבסיסית של הסטודנט הישראלי, אשר מעדיף שהכלי החברתי פייסבוק ישמש כרשת חברתית אישית שאינה מערבת בעלי סמכות מתחום הלימודים, וזאת בניגוד לממצאים שנמצאו בארה"ב. יחד עם זאת, חל שינוי בעמדות ובמוכנות להיות קשורים ומחוברים אל מוסד הלימודים ולקהילה הווירטואלית של הלומדים בו. שינוי זה נובע בעיקר מהזמינות שעלתה פי שלושה בעקבות המעבר לטלפונים חכמים.

מקורות

- Acar A. (2013), Attitudes toward Blended Learning and Social Media Use for Academic Purposes, *Journal of e-Learning and Knowledge Society*, 9, 107-126.
- Barczyk, C. C., & Duncan, D. G. (2013). Facebook in Higher Education Courses: An Analysis of Studen
- Chayko, M. (2012). *Connecting: How we form social bonds and communities in the Internet age*. Suny Press.
- Chen, B., & Bryer, T. (2012). Investigating instructional strategies for using social media in formal and informal learning. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 13(1), 87-104.

- Dyson, B., Vickers, K., Turtle, J., Cowan, S., & Tassone, A. (2015). Evaluating the use of Facebook to increase student engagement and understanding in lecture-based classes. *Higher Education*, 69(2), 303-313.
- Helou, A. M., & Rahim, N. Z. A. (2014). The influence of social networking sites on students' academic performance in Malaysia. *International Journal of Electronic Commerce*, 5(2).
- Jiang, J., Wilson, C., Wang, X., Sha, W., Huang, P., Dai, Y., & Zhao, B. Y. (2013). Understanding latent interactions in online social networks. *ACM Transactions on the Web (TWEB)*, 7(4), 18.
- Mendez, K.P., Curry, J., Mwavita, M., Weinland, K., & Bainbridge, K. (2009). To friend or not to friend: Academic interaction on Facebook. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 6(9), 33 - 47.
- Muscanell, N. L., & Guadagno, R. E. (2012). Make new friends or keep the old: Gender and personality differences in social networking use. *Computers in Human Behavior*, 28(1), 107-112.
- Sarapin, S. H., & Morris, P. L. (2015). Faculty and Facebook friending: Instructor–student online social communication from the professor's perspective. *The Internet and Higher Education*, 27, 14-23.
- Sleigh, M. J., Smith, A. W., & Laboe, J. (2013). Professors' Facebook Content Affects Students' Perceptions and Expectations. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(7), 489-496.
- Sugimoto, C., Hank, C., Bowman, T., & Pomerantz, J. (2015). Friend or faculty: Social networking sites, dual relationships, and context collapse in higher education. *First Monday*, 20(3).